BOEKBESPREKING

J. van Acker en R. Duyck

Markt

CONSUMENTISME EN SOCIAAL
VERANTWOORDE MARKETING
deel 1 uit de serie Marketing Monografieën

Uitgave van Kluwer/Stenfert Kroese,
189 bladzijden, prijs f 29,50

door Drs. N. Cohen

De maatschappelijke verantwoordelijkheid heeft in het operationele vlak voor de onderneming en m.n. voor de marketingfunctie belangrijke consequenties, die thans niet steeds volledig worden onderkend. De schrijvers trachten met dit boek hieraan te gemoet te komen. Zo wordt de betekenis van het consumentisme en van een sociaal verantwoord marketing concept ruimschoots belicht. Eerst wordt vanuit een historisch perspectief nagegaan op welke gronden het traditionele marketing denken (de productie- en later de verkooporiëntatie) heeft gefaald om vervolgens in hoofdstuk 2 aan de tegenactie - het consumentisme - ruime aandacht te schenken. Ook worden een aantal voor de hand liggende vragen welke de ondernemer zich kan stellen in aansluiting daarop (hoofdstuk 3) behandeld. Het tijdig en behoeftzaam inspelen op deze recente ontwikkelingen op consumentengebied leert dat daaruit nieuwe marktmogelijkheden voor de onderneming kunnen ontstaan. Dit laatste is in brede kring bekend. Nieuw is evenwel de waarschuwing van de auteurs voor de nadelen van het consumentisme voor de consument zelf. Een verhelderend tegenbod. Het is welhaast onvermijdelijk dat een nieuwe marketing-definitie wordt gepresenteerd (hoofdstuk 4). „Sociaal verantwoorde marketing stoelt op een consumentgerichte instelling, is geruggesteund door een geïntegreerde

marketing aanpak en beoogt consumenten satisfactie evenals lange termijn welzijn als sleutel tot winstbijdrage”.

Mogelijke actie programma's en initiatieven vanuit de onderneming worden op een praktische wijze uiteengezet en dragen bij tot het sociaal bijsturen van het commercieel marktprogramma.

De organisatorische consequenties van dit beleid worden vervolgens in hoofdstuk 7 aan de orde gesteld. De schrijvers baseren zich daarbij voornamelijk op de ervaringen in Amerikaanse ondernemingen. Hoewel niet onvermeld mag blijven dat bij een aantal grote Nederlandse ondernemingen w.o. de tailhandelsbedrijven meer en meer aandacht wordt gegeven aan een uitbouw van de afdeling consumentenzaken. De sociale audit als instrument van een modern en sociaal verantwoord marktbeleid heeft terecht in dit boek een zwaar accent gekregen (hoofdstuk 8). Het is verhelderend en vooral zeer lezenswaardig geschreven, waarbij het schematische overzicht van het Batelle Instituut goede diensten bewijst.

Een belangrijke verdienste van dit boek is bovendien dat breedsprakigheid - een kwaad, dat teveel nog in de marketing literatuur zich manifesteert - afwezig is.

In nog geen 200 pagina's zijn de auteurs erin geslaagd op deskundige wijze een bondige uitgave samen te stellen, die vele ondernemers en studenten met interesse en zonder nodeloos tijdverlies kunnen raadplegen.

De redactie is met de keus van dit boek in de serie marketing monografieën sterk van start gegaan.

Tot slot dient vermeld te worden dat met name voor de onderwijsvragers aan Universiteiten en Hogere beroepsopleidingen de literatuurverwijzingen achter elk hoofdstuk goede diensten kunnen bewijzen.

C. B. Tilanus e.a.:

Budget Beheersingsmethoden

QUANTITATIVE METHODS
IN BUDGETING

Martinus Nijhoff, Leiden 1976, 184 pag., geb.
f 46,80

door Dr C. A. Koopman

Hoewel begrotingen zijn ontstaan in de overheids-

sfeer als middel om machtiging te verlenen tot het doen van bepaalde uitgaven en als controlemiddel achteraf, hebben zij zich in het bedrijfsleven ontwikkeld tot systemen die de leiding van de onderneming in staat moeten stellen om de activiteiten van de organisatie op efficiënte wijze te besturen. Daarbij wordt dan nadrukkelijk of stilzwijgend aangenomen dat het budget betrekking heeft op de korte termijn en dat het uiteindelijk is uitgedrukt in geldbedragen. Dit laatste heeft ertoe geleid dat veelal aansluiting werd gezocht bij het boekhoudstelsel het-

geen, zoals Tilanus terecht in de inleiding opmerkt, door de methode van het dubbel boekhouden werd vergemakkelijkt. Helaas heeft deze aansluiting er ook toe geleid dat bij tal van ondernemingen het begrotingssysteem teveel onderdeel is gebleven van de boekhouding en dat bij het onderwijs in voortgezet boekhouden budgettering veelal wordt beperkt tot de comptabele aspecten ervan. Dit betekent dat in de meeste leerboeken voor dit vak onvoldoende tot uitdrukking wordt gebracht dat intracomptabele budgetverwerking zich beperkt tot na-calculatorische kostenbudgetten ten behoeve van de verschillenanalyse en dus een sterk retrospectief karakter heeft.

Dit alles geldt niet voor grote ondernemingen en grote overheidsbedrijven, want juist daar zijn de op hoog niveau staande budgetsystemen ontwikkeld, terwijl een aantal belangrijke auteurs op het gebied van de budgettering bij hen zijn gevormd. In belangrijke mate is dat ook het geval bij het onderhavige boek. Van de elf auteurs die een bijdrage voor dit boek hebben geleverd zijn er velen werkzaam of werkzaam geweest bij organisaties als Philips, Royal Dutch/Shell, Nederlandse Spoorwegen en D.S.M., zodat veel praktische kennis van en ervaring met budgetsystemen aan dit boek ten grondslag liggen. Daarnaast zijn een aantal auteurs betrokken bij de universitaire research, zodat de confrontatie van theorie en praktijk in deze studies is gewaarborgd.

Nu kan ik mij voorstellen dat een aantal belangstellenden die de wetenschappelijke en praktische ontwikkeling van de budgetproblematiek met aandacht hebben gevolgd en die evenals met mij het geval is het verschijnen van „The Game of Budget Control” van Hofstede als een belangrijke gebeurtenis in die ontwikkeling hebben beschouwd, zich afvragen of het in zo sterke mate richten van het budgetvraagstuk op kwantitatieve methoden geen geweld doet aan de psychologisch georiënteerde ontwikkeling die door het boek van Hofstede op gang is gebracht. Tot hun geruststelling kan ik meedelen dat Hofstede de auteur is van het eerste artikel in deze bundel, getiteld „People and techniques in budgeting”. Daarin herhaalt hij zijn conclusie van „The Game of Budget Control” dat „budgeting is much more than an administrative technique · it is a way of managing”. Anders gezegd: het is een socio-technisch subsysteem van de organisatie die het wil besturen, welke organisatie een nog gecompliceerder socio-technisch systeem is.

In zijn artikel wijst Hofstede er nadrukkelijk op dat moeilijkheden met budgetsystemen meer in de sociale dan in de technische processen moeten worden gezocht. Dit betekent dat wij ervoor moeten waken het technische deel van het budgetstelsel te optimaliseren ten koste van het volledige socio-technische systeem. Niettemin is Hofstede de mening toegedaan dat het gebruik van kwantitatieve methoden potentiële psychologische winstpunten inhoudt.

In dit verband geeft hij een boeiende uiteenzetting van de mogelijkheid tot het gebruik van limieten bij budgettering en kostenbeheersing, zoals bij de kwantiteitsbeheersing reeds veelvuldig het geval is. Een ander gebied waar kwantitatieve methoden een functionele betekenis hebben ten aanzien van het menselijk gedrag is dat van de constructie van mathematische modellen om de resultaten van budgetbeperkingen of van beslissingen in het onderhandelingsproces vast te stellen. Hofstede concludeert onder meer dat technisch betere budgetmethoden vooral moeten worden beproefd ten aanzien van de uitwerking op de gebruikers en dat de sociale zijde van een budgetstelsel dikwijls vruchtbaarder mogelijkheden voor toepassing van kwantitatieve methoden biedt dan de technische kant.

Een ander boeiend aspect van budgettering wordt aan de orde gesteld in een artikel over stochastisch budgetteren van Kloek en Van der Donk. Lezers van dit maandblad kunnen het vinden in jaargang 1976 onder de titel „Het taxeren van onzekerheid bij het opstellen van een begroting”. De in deze studie uiteengezette methode is ontwikkeld bij de Nederlandse Spoorwegen en houdt in dat het budget verscheidene malen wordt doorgerekend, uitgaande van verschillende veronderstellingen. De computer is daarbij uiteraard een belangrijk hulpmiddel. In een tweetal bijlagen worden het stroomdiagram van het zogenaamde INTPRO-programma en een tabel van een gefingeerd budget voor 1971 getoond. De in dit artikel beschreven technieken zijn erop gericht zo nauwkeurig mogelijk de omvang van de onzekerheidsmarges vast te stellen. Daartoe zal het budget regelmatig · bij voorbeeld elke twee of drie maanden · moeten worden geactualiseerd met behulp van nieuwe informatie teneinde te pogen de onzekerheidsmarges zo klein mogelijk te maken.

Een zeer belangrijk aspect komt aan de orde in het laatste artikel, geschreven door de redacteur van het boek, dat de relatie tussen het budget en het lange-termijnplan aan de orde stelt. Aan de hand van een cijfervoorbeeld wordt eerst de tegenstelling tussen het budget en het eerste jaar van het lange-termijnplan uiteengezet, waarna een algoritme waarmee deze tegenstelling wordt opgelost, de multi-proportionale RAS-methode genaamd, wordt behandeld. Aan het eind van zijn uiteenzetting spreekt Tilanus de hoop uit dat zijn procedure ertoe mag bijdragen dat de afdelingen budgettering en lange-termijnplanning de confrontatie niet uit de weg gaan, maar zullen samenwerken om in de praktijk suboptimale benaderingswijzen te voorkomen.

Het noemen van drie bijdragen betekent niet dat de andere van minder betekenis zouden zijn. We lezen studies over de ontwikkeling van een begrotingsmodel van de hand van Smits en Verheyen; over het toepassen van de ratio-netwerkmethode door Van der Enden; over de rol van de kostencalculatie van

Bosman en Bournas; over variantie-analyse, flexibele budgettering en responsibility accounting door Tilanus en Theeuwes en tenslotte over het vraagstuk van de verrekenprijzen (de auteur spreekt over „transfer values”) geschreven door Klein Haneveld.

Het bestuderen van dit boek vereist inspanning en een beperkte hoeveelheid kennis van de algebra, in het bijzonder van de matrix-algebra. De moeite wordt echter wel beloond met een helder inzicht in het nut van het gebruik van kwantitatieve technieken in moderne budgetsystemen. Overigens wordt de leesbaarheid sterk bevorderd door de opzet van het boek als een reeks artikelen van beperkte omvang. Elke verhandeling is een afgerond geheel zodat men de bundel hoofdstuksgewijs met tussenpozen kan bestuderen.

Laat men vooral niet denken dat het boek in de eerste plaats is bestemd voor experts in grote organisaties. Niets is minder waar. Het toenemend gebruik van mini-computers maakt toepassing van

kwantitatieve technieken in middelgrote en kleine ondernemingen mogelijk. Juist in deze ondernemingen is versterking van het management door het toepassen van geavanceerde technieken van groot belang. Ook daar kan de inhoud van dit boek bijdragen tot het nemen van beter verantwoorde beslissingen op grond van betere informatiesystemen.

Samenvatting

Het boek „Quantitative methods in budgeting” is een verzameling korte, prettig bestudeerbare artikelen over een aantal kwantitatieve technieken die de betekenis van het budgetstelsel zowel in sociale als in technische zin kunnen vergroten. Het budgetstelsel kan daardoor, in samenhang met het planstelsel voor de lange termijn, uitgroeien tot een meer efficiënt beheersingsinstrument in handen van het management, ook bij kleine en middelgrote ondernemingen.

Accountancy Administratieve Organisatie Accountantscontrole

BUNDEL „ACCOORD”, 263 pag.

Onder redactie van Drs. W. J. van der Hooft en Prof. Drs. F. D. Zandstra

Erasmus Universiteit Rotterdam
Stichting Syllabi, prijs f 30,-

door Drs. K. P. G. Wilschut

Ter gelegenheid van zijn afscheid als buitengewoon hoogleraar accountancy aan de Erasmus Universiteit Rotterdam is aan Prof. Drs. A. A. de Jong een artikelenbundel onder de benaming „Accoord” aangeboden. De artikelen, in totaal 21 stuks, zijn alle geschreven door oud-leerlingen van Prof. de Jong. Voorts zijn in de bundel enige biografische notities over Prof. de Jong opgenomen.

De bundel is ingedeeld in vier secties, t.w.:

- Sectie I : *Bedrijfseconomie*
- Sectie II : *Administratieve organisatie*
- Sectie III : *Controle*
- Sectie IV : *Beroepsvraagstukken*

Teneinde de nodige aandacht te vestigen op het in deze bundel vervatte belangwekkende stuk vakliteratuur zullen wij aan de inhoud van elk artikel kort aandacht besteden. Ter beperking van de omvang van deze boekbespreking, wordt slechts op enkele artikelen iets dieper ingegaan.

Sectie I: Bedrijfseconomie

C. A. Buningh geeft onder de titel „Enige opmerkingen over waardetaxatie van ondernemingen bij fu-

sie en overname” een beschouwing over enige waarderingsaspecten welke in de praktijk worden aangetroffen bij onderhandeling over de waardeverhouding van fusioneerende ondernemingen, de vast te stellen ruilverhoudingen van de aandelen, alsmede over de hoogte van het uit te brengen bod bij overname van een onderneming.

De auteur slaagt erin in kort bestek (6 pagina's) een helder overzicht van deze problematiek te geven.

Onder de titel „Het financieel model” beschrijft J. A. Klomp hoe financiële modellen door simulatie de ondernemingsleiding inzicht kunnen geven in alternatieve toekomstige financiële ontwikkelingen, waarbij tevens rekening is te houden met de consequenties van de inflatie. Klomp behandelt twee typen financiële modellen t.w. het „bottom-up model” en het „top-down model”. In het eerstgenoemde model worden de ondernemingsplannen ingebracht. Het „top-down model” heeft alleen de gewenste financiële ontwikkeling, dus uitsluitend parameters tot uitgangspunt. Met behulp van cijfervoorbeelden wordt het top-down model nader geïllustreerd. Een vergelijkende beschouwing over de toepassingsmogelijkheden van beide typen modellen ontbreekt.

In een beschouwing onder de titel „Winstprognoses - nutteloos voor de belegger op lange termijn”, betwijfelt H. P. Huckshorn het nut van het verschaffen van een winstprognose voor één of twee jaar voor de belegger. Dergelijke prognoses zijn z.i. slechts van nut voor speculanten. De belegger betaalt bij aankoop van een fonds voor meerdere jaren

groei, en heeft dan ook informatie over een veel langere periode nodig. Schr. illustreert zijn opvattingen met cijfervoorbeelden. Vervolgens schenkt hij aandacht aan de implicaties voor het bedrijfsleven indien winstprognoses moeten worden gepubliceerd en bespreekt hij voorts de mogelijkheid gepubliceerde winstprognoses te voorzien van een accountantsverklaring. Aangaande dit laatste is hij niet optimistisch, vooral omdat het bij prognoses om een mening over de toekomst gaat. Tenslotte geeft Hukshorn aan, wat er z.i. ten behoeve van de belegger zou moeten gebeuren. Bij de verdere gedachtenvorming rondom het onderwerp van de prognoses verdienen de beschouwingen van Hukshorn o.i. de aandacht.

J. van Helleman schetst in een beschouwing getiteld „Inhoud en toepassing van het „opportunity-cost“-begrip” de ontwikkeling van dit kostenbegrip, en geeft enige toepassingsvoorbeelden. Tevens wordt de opportunity-cost-gedachte in verband gebracht met de vervangingswaardetheorie; deze blijkt niet in het patroon van laatstgenoemde theorie te passen. De opportunity-cost-gedachte ligt nl. meer in de sfeer van de beslissingscalculaties.

A. Baumgarten besteedt aandacht aan de relatie van de intern-gedragstheorie van de onderneming met de organisatie, in het bijzonder de administratieve organisatie. Aandacht wordt vooral besteed aan de „behavioural theory of the firm” van Cyert en March. Baumgarten gaat de betekenis van de conclusies van deze theorie na voor de organisatie en in het bijzonder de administratieve organisatie. Een van zijn conclusies is, dat het beeld dat van een organisatie kan worden gevormd een indicatie kan geven omtrent de kwaliteit van de uit die organisatie afkomstige informatie, vooral i.v.m. het al of niet toekennen van prospectieve waarde aan het cijfer materiaal.

Sectie II: *Administratieve Organisatie*

In een beschouwing getiteld: „Nog eens over budgettaire verantwoordelijkheden” bespreekt J. F. Wunderink de moeilijkheden bij de bepaling van de omvang van het kostenbedrag waarvoor een functionaris in een organisatie verantwoordelijk kan worden gesteld. Besproken wordt de ontwikkeling in het denken aangaande het vraagstuk van kostenplaatsen versus verantwoordelijkheidscentra. Wunderink bespreekt voorts de gevolgen van de gegroeide synthese tussen de klassieke organisatie-theorieën en de „human relations”-benadering voor het denken over het vraagstuk van de afbakening van taken en verantwoordelijkheden.

A. Dek besteedt aandacht aan de vraag in hoeverre in het ziekenhuiswezen procesbeheersing door het management mogelijk is. Daarbij gaat het om een procesbeheersing door een leiding die zelf geen specifieke deskundigheid op medisch en verpleegkundig gebied bezit. Schr. concludeert dat ernaar ge-

streefd moet worden de mogelijkheden tot procesbeheersing te vergroten; de kansen daartoe acht hij duidelijk aanwezig.

C. Griffioen geeft een interessante beschouwing over de administratieve organisatie van schadeverzekeringsbedrijven. De procesgerichte benadering staat in dit artikel centraal, waarbij in het bijzonder aandacht wordt besteed aan de aspecten van interne controle. Voorts schenkt schr. ruimschoots aandacht aan het computergebruik bij het schadeverzekeringsbedrijf, waarbij de invloed daarvan op de administratieve organisatie ruimschoots aan de orde komt. Het artikel van Griffioen is o.i. een welkome aanvulling van de schaarse vakliteratuur op het onderhavige terrein.

Van A. Hemelaar is een beschouwing opgenomen over verantwoordelijkheden en controleplichten in het geautomatiseerde girale geldverkeer. Ten aanzien van het aanleveren van machinaal leesbare informatiedragers ten behoeve van het girale geldverkeer wordt beschreven welke controles door bank- en giro-instellingen terzake worden verricht en, in verband hiermede, aan welke controleaspecten bijzondere aandacht moet worden besteed door hen die van de diensten van deze instellingen gebruik maken. Aandacht wordt ook besteed aan de aansprakelijkheid voor fouten in het betalingsverkeer. Het artikel bevat voorts praktische aanwijzingen voor de controlerend accountant.

J. Keus geeft een diepgaande beschouwing over het menselijk gedrag in het kader van de budgettering. Daarbij wordt tevens nagegaan welke de betekenis hiervan is voor het controleprogramma van de accountant.

Sectie III: *Controle*

In een beschouwing getiteld „De accountant(s)controle(in) de gemeentelijke huishouding” wil A. D. Bac een indruk geven van het fungeren van de accountant in gemeentelijke huishoudingen. Daarbij gaat het hem er vooral om accentverschillen aan te geven tussen het fungeren van de gemeenteaccountant en dat van diens collega uit de particuliere sector. Het artikel verschaft een duidelijk beeld van deze materie, waarvoor inmiddels ook in de beroepsorganisatie belangstelling is ontstaan.

Vervolgens zijn in de bundel een drietal artikelen opgenomen over vraagstukken rondom automatisering en controle.

J. P. Meus behandelt het onderwerp „De accountant en de ontwikkeling van automatische systemen”. Er wordt een overzicht gegeven van „Systems Management”, ook wel „Baseline Management” genoemd, een beheersinstrument voor projectontwikkeling dat in de 60-er jaren in de V.S. ten behoeve van de ruimtevaart werd ontwikkeld, en dat inmiddels in het bedrijfsleven zijn intrede heeft gedaan. Dit systeem is, met een aantal aanpassingen, ook bruikbaar bij de ontwikkeling van automatische syste-

men. In het artikel worden voorts o.i. behartenswaardige uitspraken gedaan over de rol van de accountant bij de systeemontwikkeling, zowel in de functie van controleur als in die van adviseur.

M. A. Boogerman schenkt in een beschouwing getiteld: „De controlerend accountant en de geautomatiseerde gegevensverwerking” aandacht aan de opvattingen op dit terrein in Nederland, de V.S. en Canada. Voorts bespreekt hij de ontwikkelingen in de hard- en software en de gevolgen daarvan voor de accountant.

J. H. van Zanten bespreekt de problematiek rondom de beoordeling door een deskundige van organisatie en procedures van een computerverwerkingsbureau. Aandacht wordt besteed aan de behoefte aan een dergelijke beoordeling, aan de deskundige die het oordeel moet geven, aan de arbeid om tot een gefundeerd oordeel te komen, alsmede aan strekking en redactie van de schriftelijke vastlegging van het oordeel. Volgens Van Zanten ligt de voor het geven van dit oordeel nodige deskundigheid op het terrein van de computerverwerking. Hij stelt: „In principe zal de accountant niet over deze deskundigheden beschikken. Er is dan ook geen sprake van een accountantsverklaring maar van een oordeel van een computerdeskundige.” Afgezien van de vraag of hier wel van een „verklaring” sprake is, blijkt bij lezing van Van Zanten's beschouwing over de ten behoeve van het oordeel te verrichten arbeid en de formulering van het oordeel, dat het vooral om beoordeling van organisatie en procedures gaat. Een terrein dat vooral specifieke controle-deskundigheid en -habitus vereist. Nu kan men kiezen: de deskundige is een computerdeskundige die zich op controlevraagstukken heeft gespecialiseerd of hij is een controledeskundige, een accountant, die zich nader op computervraagstukken heeft toegelgd. Van Zanten kiest niet; wij houden het echter op het laatstgenoemde alternatief.

Van de hand van W. B. Moret is een beschouwing opgenomen over de rol van de accountant bij ondernemingsovereenkomsten. Het betreft hier samenwerkingverbanden tussen zelfstandige ondernemingen op het gebied van bepaalde deelterreinen, zoals inkoop, verkoop, distributie, etc. Moret behandelt de problematiek van dergelijke ondernemingsovereenkomsten, de mogelijkheid voor de accountant om hierbij adviserend op te treden, alsmede de controlefunctie van de accountant in het kader van deze overeenkomsten.

J. J. P. M. van Schie stelt de management-fraude aan de orde, alsmede de taak en de verantwoordelijkheid van de accountant met betrekking tot het ontdekken daarvan. Onder management-fraude wordt hier verstaan: handelingen of nalatigheden van de leiding, teneinde opzettelijk een misleidend beeld van de jaarrekening te geven, ten nadele van belanghebbenden bij deze jaarrekening. Van Schie bouwt in zijn beschouwingen voort op het bekende

CAB-rapport over de verantwoordelijkheid van de accountant met betrekking tot fraude. Daarbij schenkt hij tevens aandacht aan ontwikkelingen op dit gebied in de V.S. Hij toont aan dat de algemene conclusies van het CAB-rapport ten aanzien van fraude eveneens van toepassing zijn op de management-fraude.

Sectie IV: *Beroepsvraagstukken*

Door C. Brevoord is een o.i. belangwekkend artikel geschreven over de onafhankelijkheid en deskundigheid van de public accountant. Het accountantsberoep, waarvoor deskundigheid en onafhankelijkheid de steunpilaren vormen, moet uiterst kritisch zijn met betrekking tot de grenzen van zijn activiteiten. In dit verband is van belang het onderscheid tussen onafhankelijkheid in materiële zin („in fact”) en in formele zin („in appearance”), d.w.z. zoals de buitenwereld er tegenaan kijkt. Tussen controlerende en adviserende functie bestaat een zekere spanning, met name ten aanzien van de onafhankelijkheid in materiële zin. Brevoord constateert dat dit spanningsveld door de accountants niet wordt gemedend. Integendeel: de accountantskantoren werpen zich steeds meer op de adviesmarkt. Daarom zal het spanningsveld tussen controlerende en adviserende functie alleen maar groeien. Schr. is van oordeel dat de accountant als hij de adviesrichting uit wil, zich moet toeleggen op het meer specifieke terrein van zijn deskundigheid nl. de bedrijfseconomie en de administratieve organisatie (information services). Brevoord constateert dat de accountantskantoren enerzijds zich meer gaan toeleggen op het meer algemene organisatorische terrein (management services), terwijl zij anderzijds op het vanouds specifieke terrein, grond aan het verliezen zijn (vergelijk onze kritische kanttekening in het voorgaande geplaatst bij het artikel van Van Zanten). Brevoord geeft voorts nog een zeer lezenswaardige beschouwing over de toekomst van de adviesfunctie. Hij spreekt tenslotte de wens uit dat zijn bijdrage tot deze bundel een stimulans mag vormen voor verdergaande discussie over deze fundamentele zaken. Naar onze mening biedt zijn artikel daarvoor inderdaad een stimulans.

A. J. Bindenga geeft een fundamentele beschouwing over het perspectief van de oordeelsfunctie van de public accountant. Het wezenskenmerk van de accountantsfunctie ligt volgens Bindenga in het geven van een oordeel over de in de jaarrekening toegepaste grondslagen voor waardering en winstbepaling. Bindenga constateert voorts, dat er internationaal een tendens bestaat deze grondslagen te codificeren en zelfs te uniformeren. Een en ander heeft z.i. een formalisatie van het accountantsoordeel tot gevolg: op langere termijn gaat het oordeel worden tot constateren.

Tot zover de grote lijn van Bindenga's betoog. Wij willen daarbij de volgende kanttekeningen plaatsen. Door Bindenga worden o.i. de uit de accountants-

functie voortvloeiende controletaken en de daar voor benodigde deskundigheden onderbelicht. De grondslagen van waardering en winstbepaling vormen één van de vele zaken waaromtrent de accountant de nodige *constateringen* moet verrichten tenein de te komen tot een *oordeel* nl. of de verantwoording al dan niet getrouw is. Het gaat bij dat oordeel voor al om het evalueren van de ontwikkelingen in verleden, heden en (nabije) toekomst, die van invloed zijn op vermogenspositie en resultaten, en vervolgens om de vaststelling dat dit alles op getrouwe wijze is weergegeven in de jaarrekening. Bij deze weergave in de jaarrekening zijn de grondslagen voor waardering en winstbepaling een belangrijk hulpmiddel. Indien de internationale codificatie en uniformering van waarderingsgrondslagen zouden leiden tot het leggen van een kunstmatig exact verband tussen ontwikkelingen die van invloed zijn op vermogen en resultaat en de te hanteren waarderingsgrondslagen (zoals bijv.: indien de omzet gedurende x achtereenvolgende jaren met gemiddeld meer dan $y\%$ per jaar is gedaald, waardeer dan tegen liquidatiewaarde), tot een soort receptenboek dus, dan zal de door Bindenga gevreesde formalisering van het accountantsoordeel inderdaad intreden. De vereiste deskundigheid van de accountant wordt dan beperkt tot de hantering van controle middelen ter constatering van een juiste tijdige en volledige verantwoording van mutaties en standen. Het is echter de vraag of het zover zal komen, omdat bij de geschetste wijze van codificatie de jaarverslaglegging aan betekenis zou inboeten, waarmede niet alleen het accountantsberoep, doch vooral het maatschappelijk verkeer een slechte dienst zou worden bewezen. Bindenga's betoog onderstreept derhalve het belang van de betrokkenheid van het accountantsberoep bij de codificatie en uniformering van de waarderingsgrondslagen, doch is o.i. te somber van conclusie.

J. van den Bos plaatst vanuit de praktijk een aantal kanttekeningen bij de accountantsopleiding. Hij sig-

naleert daarbij enige onderwerpen waarbij tussen de accountantsopleiding enerzijds en het in de praktijk functioneren als accountant anderzijds z.i. geen of onvoldoende aansluiting bestaat.

Onder de titel „Maatschappelijk verkeren” geeft W. J. van der Hooft een zeer lezenswaardige beschouwing over de inhoud van het begrip maatschappelijk verkeer. Van der Hooft constateert, dat de accountant een figuur is wiens functie en betekenis bij het grote publiek in het geheel niet leven. Er is dan ook tussen dat publiek, als de uiteindelijk belanghebbenden en de accountant geen directe vertrouwensrelatie. Van der Hooft constateert voorts dat de uiteindelijk belanghebbenden bij hun oordeelvorming afgaan op informatie welke hun wordt verschaft door „tussengeschatte” organisaties en instituties, of zelfs de oordeelvorming daar helemaal aan overlaten. De lijn van het vertrouwen loopt dus via intermediaire instanties, die fungeren als vertrouwensmedia. Van der Hooft gaat nader in op de consequenties van deze visie op het maatschappelijk verkeer voor de opstelling van het georganiseerde accountantsberoep.

Tenslotte besluit F. D. Zandstra de bundel door het moeilijke vraagstuk van de afgrenzing van het begrip „administreren” aan de orde te stellen. De kernvraag daarbij is: is alle informatieverzorging (in een bedrijf bijvoorbeeld) administreren? En zo neen, wat is dan een zinvol afgrenzingscriterium? Via het begrip „huishouding” komt Zandstra tot de „differentia specifica” die informatieverzorging tot administreren maakt.

Wij zijn van oordeel dat met deze bundel een belangwekkend stuk vakliteratuur over een breed scala van onderwerpen op het terrein van bedrijfseconomie en accountancy tot stand is gekomen.

De bundel verdient dan ook ruime aandacht, zowel binnen het accountantsberoep als daarbuiten. Ook aan accountancy-studenten, die in de slotfase van hun studie verkeren, wordt deze bundel warm aanbevolen.

BINNENGEKOMEN BOEKEN

Management methoden en technieken (proefaflevering)
Praktijkboek voor het oplossen van problemen in organisaties
Uitgeverij Kluwer B.V. te Deventer
Prijs f 140,- tot en met aflevering 6 in twee banden

Bestuurlijke Informatieverzorging en de mede daar op gerichte administratieve organisatie
Deel 1 algemene grondslagen
R. W. Starreveld
Uitgeverij Samsom B.V. te Alphen aan den Rijn
Prijs f 65,- (incl. vragenboekje)

Inleiding tot het Nederlands belastingrecht (4e druk)
(Fiscale Hand- en Studietoelaten)
Mr. H. J. Hofstra
Uitgeverij Kluwer B.V. te Deventer
Prijs f 52,-

De accountant verklaard
Onder redactie van Drs. D. G. van Til en Drs. E. van der Wolk
Uitgeverij Kluwer B.V. te Deventer
Prijs f 28,50